

ELEMENTUL DE BAȘTINĂ ÎN BANAT.

(Urmare)

TEORIA ISTORIGRAFIILOR SÂRBI.

Calitatea noastră de element băstinaș, în Ardeal și Banat, mai este contestată și de istoriografii sârbi. În privința vechimei noastre în aceste părți, sârbii se raliază la teoria istoriografilor unguri, dar numai în parte. Ei primesc ca bună și veridică opinia lui Szentkláray și a altora, că românii și-au făcut apariția mai întâi în vechiul județ, al Carașului, prin veacul al XII. și XIII-lea, dar neagă că ei s'ar fi răspândit pe întreg teritoriul Banatului. Generalizarea elementului românesc, în Banat, după autorii sârbi, nu s'a desăvârșit până în veacul al XVIII-lea, adică deodată cu colonizarea șvabilor și ungarilor. Apoi, tot spre deosebire de istoriografia maghiară, unii istorici sârbi afirmă că, element autohton, în Ardeal și Banat, nu sunt nici românii, nici ungurii, ci sârbii. Iată ce spune în această privință dl Iovan Radonici,¹⁾ unul din cei mai de seamă istorici sârbi.

„Sârbii din Ungaria n'au jucat numai un rol preponderant în istoria acestei țări; ei au exercitat și o puternică influență, din punct de vedere civilizatoric, și asupra sârbilor din Balcani. Așezați în Transilvania, Banat și Bacica din veacul al VI-lea, ei au trecut, în cursul vremii, prin numeroase încercări. Totuși, ei au reușit să se menție, grație imigrărilor din Balcani, care le-au permis să-și păstreze naționalitatea în mijlocul unor elemente străine.

„La începutul evului mediu, Ungaria meridională și Transilvania erau populate de triburi iugoslave într'o măsură așa de mare, încât nomenclatura topografică a acestor regiuni luase un caracter pur slav. Urmele acestei nomenclaturi se mai găsesc și astăzi în Transilvania, unde, din secol în secol, aceasta s'a înlocuit cu aceea maghiară, germană și română. La sfârșitul veacului al VI-lea și la începutul celui de al VII-lea, aceste triburi iugoslave din Ungaria meridională au fost slăbite prin emigrarea unui număr al lor în Peninsula Balcanică. Dar legăturile dintre sârbii rămași în Ungaria și aceia emigrați nu s'au rupt niciodată.

¹⁾ Histoire des Serbes de Hongrie, Paris, 1919. Prefață p. p. V—VIII.

„Iugoslavii din Transilvania și din Banatul actual, supuși până la sfârșitul veacului al VIII-lea puterii Avarilor, au căzut, după prăbușirea statului avar, în mâinile șefilor bulgari. Aceștia au stăpânit Transilvania și Banatul în decursul veacului al X-lea; într'adevăr, puterea statului maghiar nu s'a întins decât încetul cu încetul, de pe marele șes ungar, înspre Transilvania și Ungaria orientală. Totuși aceasta din urmă fiind întotdeauna locuită de sârbi, și-a păstrat organizațiunea sa slavă, pe triburi, până la sfârșitul secolului al XII-lea, fără ca în această perioadă să se fi încercat vre-o organizare în comitate.

„Rolul sârbilor a fost considerabil în cursul veacurilor XI. și XII-lea, dar mai ales în epoca când Emanoil Comnen, împăratul bizantin, a încercat să subjuge Ungaria.

„După catastrofa sârbească dela Kossovo (1389), elementul sârbesc a început să treacă Balcanii înspre Ungaria de sud. În veacul al XV. și XVI-lea, acest curent de emigrare a devenit atât de important, încât Banatul și Bacica au luat o înfățișare pur sârbească. Aceste regiuni se cheamă, în documentele maghiare, Ráczország (țară sârbească) și Rascia adică Serbia, în documentele latinești.

„În această epocă, sârbii sunt aceia cari apără frontierele de sud, în timp ce maghiarii se retrag înspre ținuturile dela nord. Cât privește elementul sârbesc din Transilvania și Banatul de răsărit, el a fost cotropit de elementul românesc care, venind din Transilvania s'a instalat în județul Caraș prin veacul al XIII-lea. Totuși, un grup puternic de sârbi a pătruns în veacul al XVI-lea până în Transilvania și astfel sârbii au putut juca aci un rol considerabil. Dar ei n'au putut să-și păstreze pozițiile față de români și maghiari, cari erau mult mai numeroși. Transilvania actuală nu numără decât 5000 de sârbi.”

Iar în altă parte, dl Radonici mai scrie : ¹⁾

„În cursul întregii perioade turcești, — care a durat circa o sută cincizeci de ani, — populațiunea Banatului și Bacichei este aproape exclusiv sârbească. Acest fapt îl recunosc înșiși autorii maghiari cari, vorbind despre această epocă spun că, cea mai mare parte a populațiunii se compune din sârbi ortodocși.

„Registrele de impunere turcești din această epocă încă sunt o dovadă, că sârbii erau aproape singurul element în Ungaria meridională. Acum sunt numeroase localități în Banat unde nu mai sunt sârbi, dar în decursul veacului al XVI. și XVII-lea acestea erau locuite exclusiv de ei. Reprezentanții celorlalte naționalități ca : românii (aceștia mai ales în județul Torontal), germanii și maghiarii sunt străini, cari s'au așezat aci în cursul veacului al XVIII-lea, după ce turcii au fost alungați din Ungaria și Banat.”

Am reprodus din cuvânt în cuvânt aceste câteva fragmente din cartea citată a dlui Iovan Radonici, ca să preîntâmpinăm eventuale reproșuri în legătură cu espunerea noastră de mai târziu. Lumea noastră laică neștiind până unde poate merge tendențiozitatea și imperialismul sârbesc, în lipsa acestor pasagii ușor ne-ar putea învinui

¹⁾ Op. cit. p. p. 99—100.

că ne luptăm împotriva unor teorii imaginare, inventate de noi, iar nu în contra unei primejdii reale. Prea puțini români știu că, absurdități și neadevăruri de felul acesta au apăsât balanța conferinței de pace în favoarea sârbilor.

Un alt istoric de seamă sârb, dl St. Stanojevici, tratând aceiași chestiune este mai prudent. Dl Stanojevici prezintă lucrurile în modul următor. ¹⁾

După căderea imperiului hunic alui Atila (după 453), diferite triburi slave, din regiunea dintre râurile Pripiat și Nistru, au început să se miște căutându-și o nouă țară. Ele au pornit spre sud, înaintând dealungul cursului inferior al Dunării, între munții Ardealului și Marea Neagră, înspre Balcani. Subt presiunea Avarilor, acești slavi coboară tot mai mult spre sud astfel că, în veacul al VI-lea, la granițele de nord ale Balcanilor se găsesc două grupuri de slavi: unul care coborise pe cursul inferior al Dunării, pe teritoriul de sud al României și care grup era liber; un altul care, venind pela cursul de mijloc al Dunării se năzuia spre sud și sud-vest și care era supus Avarilor.

Slavii aceștia pătrund în Balcani în veacul al VII. și VIII-lea, pe vremea luptelor dintre bizantini și perși, când Peninsula Balcanică rămăsese fără pază.

Când s'au așezat slavii în Balcani erau împărțiți în mai multe seminții: croații cari ocupă partea de nord-vest a Balcanilor; sârbii cari se stabilesc în regiunea Lima, Tara, Drina și Piva; a treia seminție se contopește cu bulgarii.

Cât privește pe sârbii propriuși, dl Stanojevici se mulțumește să ne spuie că, aceștia se găseau printre masele grupului dela cursul de mijloc al Dunării, ferindu-se de afirmațiuni ca acelea ale d-lui Radonici.

În sfârșit, mai reținem observația d-lui Stanojevici care zice că, slavii aceștia nu erau prea numeroși.

* * *

După aceste succinte relatări ale trecutului îndepărtat, luminat de farul imperialismului sârbesc, credem că e bine să ne oprim puțin și să examinăm mai de aproape teoria d lui Iovan Radonici care, după cum am spus, este cel mai proeminent istoric sârb și ale cărui lucrări au apărut și în limbile Apusului, contribuind la conferința de pace, în mod incontestabil, la izbânda sârbilor. Să vedem dacă această teorie are de partea sa adevărul și dreptatea.

Din espunerea, mai mult politică decât istorică a d-lui Radonici se degajează două concluziuni:

a) că elementul românesc, pătruns în vechiul județ al Carașului prin veacul al XIII-lea și dispărut pe vremea ocupațiunii turcești, nu s'a răspândit în întregul Banat până în veacul al XVIII-lea;

b) că elementul autohton, în Ardeal și Banat, sunt sârbii, cari locuiesc aci din veacurile VI—VII-lea, adică dinaintea venirii ungarilor.

¹⁾ Istorija Srpskoĝa Naroda, Beograd, 1926. Cartea I., p. p. 7—14.

Asupra primei concluziuni este inutil să stăruim. Istoriografia românească a dovedit de mult și definitiv calitatea noastră de element băstinaș și pe care, în parte, am rezumat-o și noi în capitlul precedent. Cât privește evul mediu, precum și epoca modernă, vom avea mai târziu satisfacția să vedem cum se zdruncină teoria d-lui Radonici sub loviturile nemiloase ale realităților istorice, realitate desvelită de însiși colegii săi sârbi. Noi ne vom mărgini să arătăm aci numai șubrezenia teoriei care atribuie sârbilor o continuitate istorică și etnică neîntreruptă pe întregul parcurs al descălecării lor în Balcani.

Dl Iovan Radonici ajunge la concluzia amintită printr'o confuzie voită și dublă. Cea dintâi este, că urmărind, drumul vechilor descălecători din stepele Rusiei îi numește, la început, cu termenul generic de *slavi*; apropiindu-se de Dunăre le dă numele de *iugoslav*, inventat abia la sfârșitul veacului al XIX-lea, pentruca la urmă de tot să-i numească, pur și simplu, *sârbi*. Toate aceste schimbări de nume se întâmplă în aceeași epocă la începutul evului mediu. A doua confuzie este, că d-sa consideră drumul descălecării, precum și popasurile vremelnice din anumite puncte ale acestuia, ca un loc de așezare perpetuă, cu toate consecințele ce decurg din acest fapt, și de unde, deci, seminția slavă sau sârbească n'a mai dispărut vreme de douăsprezece veacuri.

Trecând peste confuzia care identifică semințiile slave dela începutul evului mediu cu sârbii din zilele noastre — mai puțin importantă — vom stăruii nițel asupra chestiunii descălecării, examinând dacă grupurile vechilor slavi erau destul de puternice, ca să poate schimba fizionomia etnică a imensului ținut dintre Carpați și Balcani și să se menție aci, neîntrerupt și jucând un rol considerabil — după cum pretinde di Radonici — vreme de peste o mie de ani.

În privința aceasta avem mai multe argumente negative. Dl St. Stanojevici, în cartea-i citată ¹⁾ scrie că, vechii slavi n'au fost mulți la număr și nu erau un popor războinic; ei n'au avut niciun fel de organizație și disciplină militară. Descălecând în Balcani, ei nu s'au putut închegea în țărișoare până în veacul al IX-lea. Iar 'un alt autor sârb, dl dr. Dușan I. Popovici ²⁾ ne dă un prețios argument indirect relativ la această epocă spunând că, bulgarii cari au cucerit și stăpânit pe slavii din Balcani nu erau mai mulți de 20 mii de oameni, ceace înseamnă că, acest număr redus, oricât de disciplinat ar fi fost, nu putea să domineze milioane de oameni, ci tot numai câteva zeci de mii. Dacă aceasta este adevărat, atunci care este naivul să creadă că, teritoriul dintre Carpații din nordul Ardealului și până în inima Balcanilor a putut fi cucerit etnicește cu câte a zeci de mii de suflete? Această întrebare și-o pune și dl Radonici, de vreme ce are grijă să ne asigure că, din timp în timp, sârbii din Ardeal și Banat au fost întăriți prin imigrările conașionalilor lor din Balcani.

Subt un aspect, teoria d-lui Radonici ar putea să ne fie de folos

¹⁾ P. p. 7—9, 15.

²⁾ Vojvodina, prilozii proniciovaniu naše zemlie i našega, Beograd, 1925, p. 12.

și nouă, deschizând noi și largi perspective politice de expansiune românești. Dacă sârbii își constituie un drept asupra întregului drum al descălecării parcurs de strămoșii lor, de ce n'am putea să revendicăm și noi întreaga Iugoslavie de astăzi, provincie romană odinioară, și unde, la venirea slavilor în Balcani, după dl Stanojevici,¹⁾ trăia un foarte mare număr din descendenții vechilor cetățeni, numiți „vlahi și țințari” și cari au avut o „importantă influență asupra dezvoltării culturii și limbii sârbești.” În acest chip, aspirațiunile și drepturile noastre istorice s'ar putea întinde dela Adriatică și până la Marea Neagră, căci aceste două ape constituiau limitele etnice ale vechilor vlahi și țințari.

P. Nemoianu.

---

¹⁾ Op. cit. p. 12.